

Kiitämme mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle.

Lausuntomme keskittyy pyydettyyn asiaan HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 ja teemaan Teema: Pl. 27 puolustusministeriön hallinnonalan pääluokka.

Budjettimomenttien vahvistaminen tavoitteiden saavuttamiseksi

Esitetyt keinot ympäristöasioiden huomioimiseksi myös puolustushallinnossa ovat hyvä aloitus, mutta niihin budjetoidut varat ovat riittämättömiä ilmastokriisin pysäyttämiseksi asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Puolustushallinnon tulee ottaa ilmastokriteerit kattavasti osaksi toimintaansa hankinnoista lähtien, aina mahdollisen sodankäynnin aiheuttamien ympäristövahinkojen korjaamiseen. Budjetissa tulisi varata riittävät varat ilmastopäästöjen sitomiseksi osaksi hankintakriteereitä. Muussa tapauksessa jatketaan turvallisuuden tuottamista kiihdyttämällä samanaikaisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa turvallisuusuhkien kärkeen nostettua ilmastomuutosta omilla päästöillä.

Selvitysosassa käsitellään sukupuolten tasa-arvoa, mutta siinä jätetään täysin käsittelemättä ja esittämättä toimenpiteitä tasa-arvoisen eli sukupuolineutraalin asevelvollisuuden edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Talousarviossa tulisi siirtyä käytäntöön, jossa budjettia yhdenmukaistetaan asepalvelusta suorittavien henkilöiden palveluksesta aiheutuvien kustannuksien osalta riippumatta sukupuolesta.

Riskinä sotilasmenojen tilapäisen kasvattamisen jääminen pysyviksi menolisäyksiksi

Talousarviosta ei käy ilmi, kuinka kauan sotilasmenoja on tarkoitus kasvattaa ja onko kysymyksessä pysyvä vai tilapäinen menolisäys. Nyt puolustushallinnon menoja kasvatetaan viidenneksellä eli miljardilla eurolla. Tämä tapahtuu tilanteessa, jossa niitä on kasvatettu jo yli 17 % vuodesta 2021 vuoden 2022 varsinaiseen talousarvioon. Samanaikaisesti taustalla on tehty päätös hävittäjien hankinnasta, joiden hankinta- ja käyttömenoista esitettyjen arvioiden vaihteluväli on useita miljardeja euroja. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, sisältääkö budjetti täysimääräisen varautumisen Suomen Nato-jäsenyydestä aiheutuviin kustannuksiin vai joudutaanko siltä osin esittämään lisätalousarvio jäsenyyden astuessa voimaan mahdollisesti vuonna 2023.

Vuoden 2023 talousarvioesityksessä sotilaallisen maanpuolustuksen kustannuksia ollaan lisäämässä historiallisen suurilla summilla. Militarismen rakenteiden vahvistaminen johtaa usein niiden jäämiseen pysyviksi. Sotilasteolliset toimijat harvoin ehdottavat niiden purkamista ja määrärahojen laskemista. Samanaikaisesti joudutaan pohtimaan, miten yhteiskuntana koemme turvallisuutemme muuttuvan, mikäli varustautumisen tasoa laskettaisiin.

Puolustushallinnon pääluokan menojen osuus valtion budjettitalouden menoista nousi 30 prosentilla, 5,5 prosentista 7,9 prosenttiin vuosina 2020–2022. Luvuissa ei ole mukana keväällä 2022 annettua lisätalousarviota. Kysymykseksi nouseekin, kuinka paljon sotilaalliseen toimintaan voidaan panostaa, kun samanaikaisesti vähennetään satsauksia inhimilliseen turvallisuuteen, kuten terveydenhuoltoon ja koulutukseen.

Kestävän kehityksen toteuttamiseksi esitetään sotilaallisen kriisinhallinnan vahvistamista. Sotilaallinen-, siviilikriisinhallinta, kehitysyhteistyö ja rauhantyö linkittyvät toisiinsa, mutta tällöin on huolehdittava myös kolmen viimeksi mainitun osalta budjetin riittävistä menovarauksista. Muutoin on vaarana, että sotilaallisen kriisinhallinnan panostukset eivät tuota kestäviä ja pysyviä yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Läpinäkyvyyden ja vertailukelpoisuuden parantaminen

Suomen puolustusmenojen suuruudesta suhteessa bruttokansantuotteeseen on saatavilla erilaisia arvioita riippuen käytettävästä lähteestä. Esimerkiksi puolustusministeriön mukaan sotilasmenojen osuus bruttokansantuotteesta vuonna 2021 oli 1,98 prosenttia. Tukholman rauhantutkimusinstituutti Siprin tuoreen tilaston mukaan vuonna 2021 bkt-osuus oli 2,03 prosenttia. Vertailukelpoisuuden ja läpinäkyvyyden edistämiseksi Suomen tulee käyttää muiden Nato-maiden kanssa yhdenmukaista laskentatapaa, jotta voimme arvioida sotilasmenojen suuruutta ja kehityssuuntaa selkeämmin.

Puolustusmenojen suhde bruttokansantuotteeseen ei ole riittävä mittari, vaan sen rinnalla tulee esittää puolustusmenojen osuus julkisista menoista. Se kertoo tunnuslukuna, mihin meillä kansakuntana tosiasiallisesti on varaa vaarantamatta inhimillistä turvallisuutta. Molemmat mittarit tulisivat sisällyttää budjettisuunnitteluun.